

17 Valoracions i propostes sobre la implantació i el seguiment de l'ESO

IX Jornades de Consells Escolars
de Comunitats Autònomes i de l'Estat

Lanzarote, maig de 1998

Edició: Consell Escolar de Catalunya

*Tiratge: 650 exemplars
Juliol de 1998*

Índex

Presentació	4
Valoracions: síntesi dels avenços i les dificultats	6
1. Vinculació de l'ESO amb el sistema educatiu en general.....	6
2. El currículum a l'ESO	7
3. Ubicació i infraestructura dels centres	8
4. El professorat.....	9
5. Convivència i comunitat educativa.....	9
Propostes finals consensuades pels Consells Escolars.....	11
Taula 1: Vinculació de l'ESO amb el sistema educatiu en general.....	11
Taula 2: El currículum a l'ESO	16
Taula 3: Ubicació i infraestructura dels centres	23
Taula 4: El professorat.....	26
Taula 5: Convivència i comunitat educativa.....	29

Presentació

Seguint amb la tradició establerta fa uns quants anys, els dies 5, 6, 7 i 8 de maig de 1998 es van celebrar les IX Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l'Estat, que consisteixen en una trobada anual de representants de les comissions permanents de tots els consells constituïts en les comunitats autònomes amb competències educatives i del Consell de l'Estat. L'organització de la novena edició, d'acord amb el torn rotatori que se segueix des dels inicis de la convocatòria, va correspondre al Consell Escolar de Canàries.

Uns mesos abans, però, els presidents de tots els consells es van reunir a fi de coordinar els preparatius i de revisar alguns aspectes del desenvolupament de les jornades per fer els debats més àgils i productius. En aquella reunió es va decidir el tema de la trobada i es va estudiar la proposta de temes que havien de configurar cada un dels epígrafs en què es va subdividir el tema genèric *Implantació i seguiment de l'Educació Secundària Obligatòria*. Igualment, es va debatre la metodologia a seguir i es va perfilar un sistema de funcionament diferent de les edicions anteriors, per tal de reduir les sessions d'exposició de les ponències i de permetre ampliar els debats a les taules rodones per arribar a unes conclusions comunes. Amb tot, s'acordà que de les jornades en sortirien unes conclusions provisionals perquè fossin sotmeses a la ratificació per part dels òrgans de decisió dels consells participants.

Els membres de la Comissió Permanent del Consell Escolar de Catalunya van redactar el document *La implantació de l'Educació Secundària Obligatòria*, en el qual es descrivia d'una manera general, i a la vegada breu, la situació de l'ESO a Catalunya. Durant les jornades vam debatre amb els representants de tots els consells el contingut i les propostes que contenien els documents respectius i vam tenir l'ocasió d'intercanviar opinions amb els altres participants sobre el procés d'aplicació de la LOGSE.

Després de les jornades, les conclusions finals van ser ratificades pel Ple Consell Escolar de Catalunya, com també pels altres consells escolars de comunitats autònomes i de l'Estat. Una darrera trobada dels presidents va servir per posar en comú les resolucions dels consells i per aprovar el document definitiu, que va ser lliurat a la ministra d'Educació i als consellers de les comunitats autònomes amb competències d'ensenyament, i que també va ser presentat als mitjans de comunicació, el dia 4 de juny.

Com es podrà advertir, les conclusions definitives abracen una àmplia varietat d'aspectes referits a l'ESO, amb propostes d'acció per a la millora d'aquest nivell educatiu que resulta clau en el procés de l'aplicació de la LOGSE. Moltes d'aquestes propostes són ja d'aplicació vigent a Catalunya, on la Reforma té un major nivell d'avançament respecte a altres territoris de l'Estat, però, sens dubte, altres propostes ens impliquen directament, per això confiem que han de ser considerades per les administracions i els sectors responsables.

Comissió Permanent del Consell Escolar de Catalunya
Juliol de 1998

Valoracions: síntesi dels avenços i les dificultats

1. Vinculació de l'ESO amb el sistema educatiu en general

1.1. Els consells escolars participants destaquen, com a avenços importants en la vinculació de l'ESO amb la primària, la continuïtat acadèmica (admissió i escolarització d'alumnes) i la continuïtat metodològica i de continguts entre les dues etapes. Aquests avenços, però, podrien quedar dificultats pel risc que l'ESO perdi la seva identitat com a etapa i es converteixi en una mera prolongació de la primària; en canvi, altres veuen el perill oposat: que només s'orienti cap al batxillerat. En tot cas, s'esmenta també com a aspecte important a tenir en compte en la continuïtat de primària a secundària la necessitat i, al mateix temps, les dificultats que sorgeixen per a la coordinació entre les dues etapes.

1.2. El caràcter preparatori de l'ESO cap al batxillerat (les dues etapes es perceben com a polivalents, flexibles, integradores i amb una important dimensió orientadora) es valora tanmateix com un avenç, tot i que es destaquen d'una manera puntual algunes dificultats específiques, com és ara el risc que l'ESO esdevingui una etapa selectiva cap al batxillerat, una excessiva heterogeneïtat en els criteris d'avaluació i de promoció entre els centres, la discontinuïtat metodològica entre les dues etapes i, finalment, una orientació encara insuficient per abordar adequadament l'alt grau d'optativitat del batxillerat.

1.3. Es considera una millora l'existència d'un enfocament pràctic més gran de l'ESO, en vincular-la millor amb la formació professional mitjançant l'àrea de Tecnologia i d'altres d'iniciació professional dins del currículum. Les dificultats en la vinculació entre l'ESO i la formació professional, segons la major part dels consells que s'han pronunciat sobre el tema, giren entorn d'una orientació insuficient cap a l'FP durant l'ESO, com també, però menys, entorn del tradicional prestigi menor de l'FP que encara es manté o la incertesa sobre la formació tecnològica que l'ESO pot proporcionar.

1.4. Es valoren positivament els programes de garantia social com a mesura per completar la formació bàsica de l'alumnat que no acaba l'ESO, tot i que encara presenten deficiències: poca implantació, titulació no reconeguda o heterogeneïtat de l'alumnat a qui s'adrecen. Igualment, s'assenyala el risc que puguin esdevenir una mesura de diversificació (una via lenta d'accés als cicles formatius de grau mitjà).

1.5. D'altra banda, s'esmenten altres millores com els tallers i les matèries pràctiques, perquè suposen una certa vinculació de la secundària obligatòria amb el

món laboral. No obstant això, s'evidencia, en la pràctica, el desenvolupament insuficient de les habilitats bàsiques durant l'ESO per aconseguir una adequada operativitat en la vida social i laboral.

1.6. Respecte a la connexió de l'ESO amb altres subsistemes d'ensenyament (adults, escoles d'idiomes, tutories de joves...), es destaca com un avenç el desenvolupament i la implantació d'aquests per donar resposta a les necessitats de formació que no es poden atendre dins el sistema educatiu reglat. Tanmateix, es destaquen també dificultats com la desvinculació, la desinformació i la descoordinació entre aquest tipus d'ensenyaments i el sistema reglat en general.

2. El currículum a l'ESO

2.1. Els consells escolars assenyalen el doble caràcter terminal i preparatori de l'ESO com un avenç essencial perquè les dues finalitats es perceben com a complementàries, i perquè es valora la capacitat de la secundària obligatòria per donar resposta tant a la incorporació directa a la societat i al món productiu com a la Universitat, en capacitar tot l'alumnat per desenvolupar un projecte autònom de vida. Tot això suposa un repte important la major dificultat del qual rau a proporcionar, a un col·lectiu d'estudiants amb necessitats de formació diferenciades, les habilitats bàsiques i l'enfocament mental adequat que li permeti o bé entrar al món del treball, o bé seguir amb èxit els distints itineraris educatius.

2.2. D'una manera unànime es valora positivament l'atenció a la diversitat i es considera un dels avenços més grans de l'ESO, ja que suposa la possibilitat per a tot l'alumnat d'assolir els objectius de l'etapa en funció dels seus interessos, capacitats i motivacions. Això no obstant, l'adequada atenció a la diversitat està condicionada per les mancances de recursos materials i humans, per les llacunes formatives del professorat, o per l'escassa implicació d'aquest, i, especialment, pel risc que la diversificació s'interpreti com a segregació.

2.3. L'optativitat es considera un avenç important com a via per donar resposta a la diversitat, mitjançant la flexibilitat d'itineraris i currículums, com a potenciadora d'una orientació personal, acadèmica i professional de caràcter més integral, i capaç de reforçar la motivació de l'alumnat respecte als aprenentatges que se li proposen. Tanmateix, s'enfronta a dificultats organitzatives, de recursos, d'orientació i d'informació insuficients que podrien repercutir en un possible condicionament de futurs itineraris educatius per a l'alumnat.

2.4. La LOGSE suposa una opció clara a favor de l'escola comprensiva, que juntament amb el principi d'atenció a la diversitat, constitueix un dels elements bàsics per garantir el principi d'igualtat d'oportunitats, i, per tant, de possibilitats de

formació polivalent, tendint al desenvolupament màxim de les capacitats per al conjunt de la població escolar. La comprensivitat troba les dificultats més grans en la necessitat de compaginar-se amb la diversitat, fet que requereix canvis de concepció pedagògica, procediments concrets d'atenció a la diversitat i, sobretot, evitar qualsevol mesura discriminatòria en els centres que pugui atemptar contra aquest principi.

2.5. Els materials curriculars de l'ESO experimenten un esforç d'adaptació a l'alumnat en aspectes diversos: qualitat, presentació, més connexió amb els interessos dels nois i les noies i una millor atenció a la diversitat. Les seves deficiències rauen en l'escassetat de llibres de text, els interessos editorials que afecten aquests o la presència limitada de continguts propis de les diferents comunitats autònomes. Altres materials, elaborats i desenvolupats pel mateix professorat, tot i ser experiències àmpliament positives, no són coneguts ni tenen possibilitats d'intercanvi ni de divulgació, tant en la mateixa comunitat on són elaborats com en la resta de comunitats.

3. Ubicació i infraestructura dels centres

3.1. La reestructuració pròpia de nou model de centre, que es concreta en centres d'educació infantil i primària, i en instituts d'educació secundària, ha possibilitat guanyar espais docents complementaris en els centres de primària i ha provocat l'acomodació i la renovació dels centres de secundària. Al mateix temps, ha calgut ubicar centres d'educació secundària en poblacions que abans no n'havien tingut, fet que ha afavorit l'equilibri territorial i, en conseqüència, la igualtat d'accés de tots els ciutadans a l'educació secundària en centres amb recursos equivalents, tot i que, com tota mesura de canvi, hagi generat conflictes.

3.2. Tot això ha facilitat la continuïtat en l'educació d'un nombre més gran d'alumnes, que tenen en el mateix centre ensenyaments obligatoris i postobligatoris. En definitiva, es potencia la igualtat d'accés i un nivell més alt de qualificació.

3.3. Tanmateix, les demandes que presenta la instauració del nou model de centre i les dificultats per abordar-les en les condicions de temps i forma adequades poden generar un efecte de defraudació amb relació a l'ESO. En concret, per la massificació i per la presència en centres distints dels dos cicles de l'ESO.

3.4. Juntament amb els canvis en la infraestructura dels centres, la normativa ha possibilitat, en l'àmbit organitzatiu, més flexibilitat i autonomia en els centres.

3.5. Això no obstant, l'absència de cultura participativa i d'un model coherent d'organització, o la manca de recursos personals (experiència, formació...), del

mateix sistema (temps i espais, definició escassa de les tasques, legislació interna excessiva...), i externs (manca de suport per part de l'entorn educatiu), són inconvenients per a un desenvolupament organitzatiu adequat, fet que dificulta donar la resposta adequada als nous reptes de l'etapa, com els que planteja l'atenció a la diversitat.

4. El professorat

4.1. L'ESO ha donat una major rellevància al paper del professorat, considerant no només la seva funció d'expert i docent, sinó també la d'educador, que es complementa amb la funció tutorial i d'orientació. Això ha afavorit la reflexió en el si d'aquest estament, com també un esforç important i voluntat d'adaptació.

4.2. Igualment, l'aula ha donat pas al centre com a unitat bàsica de l'acció educativa en esdevenir l'estructura on es coordinen i orienten tots els recursos disponibles i en permetre l'adopció progressiva d'un estil de treball cooperatiu.

4.3. La integració a l'ESO de professorat de nivells diferents (primària, batxillerat i FP) propicia, d'una banda, l'enriquiment propi del contacte entre cultures professionals distintes, però, d'altra banda, també genera tensions puntuals.

4.4. Aquests avenços en el perfil professional i en les funcions dels docents tenen les seves dificultats principals en la necessitat d'adequar-se a un sistema educatiu diferent, la qual cosa genera en el professorat inseguretats de tipus pedagògic, causades per la diversa formació inicial i l'existència de llacunes de formació, i professional: por a perdre la categoria professional, incertesa davant els imprevistos, retards en les readscripcions i gestió deficient de les plantilles, inestabilitat d'aquestes, sistema deficient de substitucions i, per acabar, dispersió excessiva i burocratització de les tasques.

4.5. Aquesta incertesa, juntament amb les resistències pròpies de tota reforma i a la necessitat que es produeixi un canvi de mentalitat important, porta com a conseqüència que un sector del professorat planteja divergències amb el caràcter comprensiu de l'etapa, mostri més o menys rebuig a desenvolupar el seu treball a l'ESO i provoqui un cert grau de conflictivitat funcional en els centres.

5. Convivència i comunitat educativa

5.1. La participació, impulsada i reconeguda en l'etapa de l'ensenyament secundari obligatori, es considera un element que influeix positivament en la qualitat educativa, destacant com a avenços més rellevants la disminució de la dicotomia família-

educació escolar i la major rellevància que pren la participació de l'alumnat, per exemple a través del consell de delegats.

5.2. Tanmateix, l'ESO, com a reflex de la societat, també presenta dificultats de convivència i participació.

5.3. En l'aspecte de la convivència, destaca la inquietud que els problemes d'indisciplina generen en els centres, en la qual incideixen l'ampliació de l'edat d'escolarització i el consegüent augment de la diversitat de l'alumnat, la presència de normes poc eficaces, la falta de formació del professorat per afrontar aquestes situacions, les actuacions conflictives dels diferents sectors i el trasllat al centre de la problemàtica familiar i social.

5.4. D'altra banda, preocupen les deficiències que hi ha en l'àmbit de la participació motivades per la manca de cultura participativa, ja que no s'ha assumit encara una coparticipació autèntica ni una valoració mútua entre els diferents sectors, per un ús deficient dels canals de participació (consells escolars de centre, tutories...), i per l'incompliment de la normativa corresponent, que s'accentua amb una motivació insuficient en els diferents sectors que formen la comunitat educativa.

5.5. Les associacions de pares i mares, com també les de l'alumnat, experimenten, a més, deficiències de recursos que repercuteixen en el desenvolupament adequat de les seves funcions.

Propostes finals consensuades pels Consells Escolars

Taula 1: Vinculació de l'ESO amb el sistema educatiu en general

Introducció

Els consells escolars autonòmics i de l'Estat, en les seves IX Jornades, dedicades a analitzar la implantació i el seguiment de l'ESO, han debatut un seguit de propostes sobre aspectes diferents que es deriven de la implantació d'aquesta etapa, considerada el "cor" del nou sistema educatiu, amb la finalitat de millorar-la per avançar en el sistema educatiu que s'està construint.

Totes les reformes dels sistemes educatius generen reaccions diverses, i cal deixar passar el temps perquè les modificacions que proposen es vagin consolidant i perquè s'assumeixi el canvi de mentalitat necessari, que ha d'arribar no només als sectors educatius, sinó a la societat en general.

En aquest sentit, preocupa als consells escolars que el sistema educatiu, i l'ESO en concret, estigui sotmès a crítiques i pressions des d'àmbits diversos, sovint sense coneixement de l'etapa, ni dels principis que la sostenen, ni dels seus objectius.

Preocupa també que s'arribi a modificar aquesta etapa educativa, encara en procés d'implantació, sense haver explorat ni portat a la pràctica totes les mesures possibles que la llei preveu, i sense haver obtingut resultats globals i concloents.

Els consells escolars són conscients que l'ESO planteja reptes grans i importants. L'ESO trenca la dualitat prematura i selectiva de l'anterior sistema educatiu, atén la diversitat i l'heterogeneïtat de l'alumnat, que amplia la seva permanència en els centres, com a mínim fins als 16 anys, ha de garantir la formació bàsica dels ciutadans i preparar-los per a seguir-se formant en funció de les seves necessitats personals i de les exigències socials i laborals, com també ha de constituir, essencialment, la base de tot un procés d'educació permanent.

Tot això suposa reptes importants que, sens dubte, generen problemes que, lluny de portar al desànim, a l'immobilisme o al retrocés, han de servir d'al·licient per afrontar-los, si és que realment es desitja seguir aprofundint en la construcció d'un sistema educatiu d'acord amb els canvis de la societat i que, al mateix temps, doni resposta a les seves necessitats de desenvolupament humà, social, cultural i econòmic.

1. Vinculació amb l'ensenyament primari

1.1. Garantir la continuïtat entre primària i ESO potenciant una coordinació adequada i reforçant l'acció tutorial.

- a) Abordar un conjunt d'aspectes organitzatius que permeti la vinculació curricular (vertebrant els projectes curriculars de primària i ESO) i altres aspectes pedagògics, graduant l'aprenentatge que s'ha de donar en les dues etapes de l'ensenyament obligatori.
- b) Posar en funcionament, sense dilació, mesures d'ajuda a l'alumnat en els centres que li permetin superar sense traumes el trànsit a l'educació secundària i als currículums optatius. També per al professorat, per acomodar-se adequadament a un nivell educatiu en què els objectius i la promoció són molt més de cicle que de curs.
- c) Reforçar notablement l'acció tutorial davant el canvi de centre i el nombre de professors que ha d'afrontar l'alumnat que arriba a l'ESO.
- d) Vetllar perquè el trànsit del treball per àrees a primària a un treball més especialitzat a secundària sigui gradual, de manera que no es caigui, des del començament de l'ESO, en un tipus d'ensenyament desestructurat, sense possibilitat de visió unitària dels temes.
- e) Afavorir trobades entre el professorat de les dues etapes, a fi de detectar els dèficits principals i de determinar els objectius prioritaris, com també les mesures necessàries per a la seva consecució i les avaluacions successives del procés.
- f) Establir projectes comuns, per zones, que desenvolupin una coordinació adequada en l'àmbit docent, curricular i de serveis concurrents, garantint, en definitiva, el seguiment global de l'alumnat des d'infantil fins a ESO.
- g) Dotar dels recursos, el temps i els espais necessaris el centre i el professorat, incrementant els nivells de coordinació d'acord amb la dotació progressiva de recursos.
- h) Impartir formació en tècniques de participació a l'alumnat de primària que, entre altres coses, s'incorporarà al consell escolar de centre en l'ESO.

2. Vinculació amb el batxillerat

2.1. Garantir, a més del seu caràcter terminal, de formació personal i social, la transició de l'ESO cap a opcions educatives posteriors.

a) Facilitar l'aprenentatge dels fonaments i de les habilitats d'aprenentatge i de treball intel·lectual per accedir amb aprofitament als coneixements acadèmics propis de l'etapa següent.

b) Dur a terme la coordinació metodològica entre secundària obligatòria i batxillerat, articulant les dues etapes per assegurar la seva continuïtat.

2.2. No modificar la durada de l'ESO. Davant els intents de variar la durada de l'ESO, els consells escolars consideren que, mentre no s'experimenti suficientment aquesta etapa, no s'ha d'abordar cap canvi en la seva durada.

2.3. Proporcionar una orientació adequada i professionalitzada en l'ESO, entenent no només la problemàtica de l'alumnat, sinó també assessorant les famílies. En aquest sentit, es veu la necessitat d'establir una orientació vinculada a l'acció tutorial, individual i col·lectiva, que tingui en compte el desenvolupament curricular i que garanteixi un coneixement perfecte de la situació de l'alumnat.

2.4. Les administracions educatives han d'establir les normes de caràcter general que regulen l'avaluació. Els centres docents, d'acord amb aquestes normes, establiran els procediments, els criteris i les formes d'avaluació, prenent com a referència el compliment dels objectius generals de l'ESO.

2.5. Afavorir espais de coordinació en les àrees territorials a fi d'evitar diferències injustificades entre els centres per a l'obtenció del títol de l'ESO.

3. Vinculació amb la formació professional

3.1. Abandonar la inèrcia i els estereotips de l'antiga FP.

a) Formar i informar el professorat a fi que, tant la formació tecnològica obligatòria com la iniciació professional, de caràcter optatiu, puguin ser impartides per professorat especialista.

b) Assegurar la dotació de material i d'instal·lacions adequades.

c) Potenciar la realització efectiva de l'FP de base, no només en l'àrea de Tecnologia i optatives, sinó fonamentalment a través del desenvolupament del currículum de totes les àrees de l'etapa.

d) Millorar la vinculació amb l'àmbit formatiu laboral fomentant la connexió del món acadèmic amb el món del treball.

3.2. Dur a terme l'orientació basada en una tutoria coherent, preparada i professional, que proporcioni informació completa a l'alumnat i a les famílies mitjançant els departaments d'orientació.

3.3. Realitzar campanyes publicitàries ben dissenyades i suficientment mantingudes per tal de prestigiar l'FP entre les famílies, facilitar que els centres tradicionals de batxillerat considerin atractiva la incorporació de cicles formatius a la seva oferta, i conscienciar la societat de la necessitat i dignitat de tots i cada un dels treballs.

3.4. Realitzar una oferta equilibrada de cicles formatius en els territoris respectius i d'acord amb les necessitats, que reverteixi en l'acceptació i la valoració dels mateixos cicles.

4. Vinculació amb els programes de garantia social

4.1. Facilitar l'accés als programes de garantia social a l'alumnat després que s'hagin desenvolupat totes les mesures d'atenció a la diversitat i els programes de diversificació curricular de l'ESO.

a) Garantir que els programes de garantia social no siguin estrictament escolars, en el sentit que esdevinguin una continuïtat acadèmica o repetitiva de l'ESO.

b) Organitzar els programes amb una gran flexibilitat, sense requisits academicistes excessius.

c) Realitzar un esforç metodològic per situar-se en la història acadèmica de la persona i implementar les estratègies didàctiques específiques en aquests casos.

d) Possibilitar que els programes de garantia social ajudin i contribueixin al retorn de l'alumnat al sistema educatiu reglat.

e) Garantir que els programes de garantia social no esdevinguin un formalisme que permeti l'accés als cicles formatius a aquells que no tenen les bases suficients per cursar-los amb el nivell que requereixen, ni tampoc plantegin exigències equivalents a les que es demanen per a l'obtenció del títol de Graduat en ESO.

f) Procurar que l'alumnat romangui en els centres fins als 18 anys, limitant l'accés als programes de garantia social abans d'aquesta edat, amb l'excepció dels alumnes que per les seves condicions especials ho requereixin, especialment en el període d'implantació.

4.2. Augmentar la informació als alumnes, a les famílies i als mateixos docents sobre aquests programes, les seves característiques i els seus objectius, mitjançant els equips d'orientació i de suport i amb una imprescindible i adequada acció tutorial al llarg de l'ESO.

4.3. Adequar l'oferta de programes de garantia social a fi que resulti suficient i idònia en tots els àmbits territorials, i que garanteixi una oferta mínima i vinculada a la situació de l'ocupació local.

4.4. Sensibilitzar i implicar les institucions locals en la planificació i el desenvolupament dels programes de garantia social, potenciant la coordinació entre les administracions i els sectors econòmics i socials.

4.5. Vetllar perquè el sistema educatiu sigui coresponsable en el desenvolupament dels programes de garantia social juntament amb altres organismes i administracions.

4.6. Proporcionar una preparació adequada als professionals encarregats d'impartir-los.

5. Vinculació amb el món del treball

5.1. Equilibrar el caràcter terminal de l'ESO amb el preparatori i incidir en la formació professional de base en totes les àrees, i no exclusivament en les assignatures tècniques.

a) Potenciar un contacte millor amb àrees professionals i empresarials mitjançant la presència de representants del món laboral en l'àmbit educatiu.

b) Donar més informació a l'alumnat i a les famílies, amb el suport dels orientadors.

c) Reforçar els objectius prioritaris, orientats al desenvolupament de les capacitats d'"aprendre a aprendre" i d'"aprendre a emprendre", per a tot l'alumnat.

d) Preparar l'alumnat per afrontar les modificacions, la variabilitat i la inseguretat del mercat laboral i sensibilitzar-lo de la necessitat de la formació contínua, en el

sentit més ampli del terme i entenent l'ESO com a garantia de capacitació per a la formació permanent.

6. Vinculació amb altres ensenyaments

6.1. Potenciar la coordinació del sistema educatiu reglat amb altres ensenyaments.

- a) Establir canals de coordinació entre la formació d'adults, les tutories de joves, els conservatoris, les escoles de música, les escoles d'idiomes, etc. i la resta del sistema educatiu reglat.
- b) Implicar altres administracions i entitats públiques i privades en aquesta coordinació.

Taula 2: El currículum a l'ESO

Introducció

Aquest document suggereix propostes d'actuació en relació amb el currículum per seguir avançant en el procés d'implantació de l'ESO. Tanmateix, si bé les propostes es divideixen en diversos punts per a presentar-les d'una manera ordenada, totes s'han de tenir en compte com a part d'un tot unitari.

Per aprofundir en aquesta qüestió, els consells escolars autonòmics i el de l'Estat volen manifestar la necessitat d'assumir equilibradament el caràcter propedèutic i terminal de l'ESO, sense generar dialèctiques falses entre ambdós principis, perquè els valors i les capacitats (saber, saber aprendre, relacionar, ser crític, solucionar, investigar, expressar-se; d'hàbits d'organització, de precisió d'autorevisió, d'iniciativa; ser autònom, respectuós, solidari, etc.) que faculden l'alumnat per a la vida són, al mateix temps, els que els preparen per a estudis posteriors.

En aquest sentit, la formació bàsica adquirida durant l'escolarització obligatòria, i més concretament durant l'ESO, ha de preparar per seguir-se formant en funció de les necessitats personals i de les exigències socials i laborals.

Igualment, ja no es pot parlar d'un nivell per a tots els ciutadans (l'obligatori) i d'un altre al qual només poden tenir-hi accés els més capaços (el superior), sinó que, a partir de l'educació obligatòria, el sistema ha d'atendre les necessitats de l'educació

permanent de tothom. Aquesta característica fonamental de l'ESO li imposa noves i grans obligacions curriculars, entre les quals hi ha la de ser capaç de convertir la "informació en coneixement", i aquest en "aprenentatge educatiu". En resum, ni en la seva aplicació es pot partir de la idea que l'ESO té un caràcter terminal, ni es pot considerar com una mera preparació per afrontar amb èxit els ensenyaments universitaris. Al contrari, l'ESO, partint de l'educació primària, ha de constituir la base de tot un procés posterior d'educació permanent que asseguri la competència humana a través de la formació cultural, que capaciti per a la participació ciutadana i que prepari per a l'exercici professional.

Des d'aquesta perspectiva, el caràcter comprensiu no és factible sense l'atenció a la diversitat que permet la igualtat d'oportunitats i una educació no discriminatòria.

1. Caràcter terminal i preparatori de l'etapa

1.1. Equilibrar el caràcter de preparació per a estudis futurs amb el caràcter terminal de l'ESO, incidint en la preparació de l'alumnat per a la seva inserció social. L'ESO ha de constituir la base de tot un procés posterior d'educació permanent que asseguri la competència humana a través de la formació cultural, que capaciti per a la participació ciutadana i que prepari per a l'exercici professional.

- a) Conscienciar l'alumnat, al llarg de l'ESO, que el procés de formació ha de continuar d'una manera indefinida i ha de facilitar la seva pròpia realització.
- b) Posar en pràctica el pas d'un tipus d'ensenyament centrat en els continguts de les matèries, propi del BUP, a un ensenyament comprensiu i centrat en el desenvolupament personal i en l'adquisició, no només de coneixements, sinó també de valors, habilitats, actituds, hàbits de treball autònom, etc.
- c) Desenvolupar els objectius i els continguts curriculars de caràcter transversal que comprenen els coneixements, les habilitats i les actituds que constitueixen la formació professional de base des de totes les àrees.
- d) Introduir l'educació sociolaboral en el currículum de l'ESO.

1.2. Impulsar un veritable canvi metodològic i organitzatiu en el centre i en l'aula.

- a) Adequar les actituds i els mètodes, per part del professorat, que, d'acord amb la reforma, incideixin, tant en el centre com en l'aula, en accions de coordinació, de treball cooperatiu i participatiu, i que promoguin el desenvolupament d'habilitats i de valors.

- b) Apostar per la formació en els àmbits organitzatius i els metodològics.
- c) Augmentar la dotació de recursos materials i humans.
- d) Potenciar les reunions de coordinació entre el professorat (de les mateixes i de diferents àrees i nivells) a fi d'establir objectius, continguts i criteris d'avaluació.
- e) Facilitar la coordinació amb l'orientador i amb el professorat de necessitats educatives especials.

1.3. Afavorir l'acció tutorial i la coordinació de l'equip educatiu en tot allò que fa referència a actituds, hàbits i valors.

- a) Potenciar les sessions de tutoria, impartides pel professorat, que desenvolupin programes específics de suport a les deficiències curriculars i programes d'habilitats intel·lectuals, socials i de desenvolupament personal.
- b) Ampliar l'àmbit de l'orientació al món laboral afavorint el contacte amb els sectors productius.

1.4. Abordar l'atenció a la diversitat i la comprensivitat des d'una visió de conjunt que doni resposta al principi d'igualtat d'oportunitats.

2. Atenció a la diversitat

2.1. Instar l'Administració a posar en marxa mecanismes legals que facilitin l'atenció a la diversitat amb mesures no discriminatòries i que afavoreixin l'admissió d'alumnes i la compensació de desigualtats.

- a) Tenir en compte l'atenció a la diversitat com a estratègia general per a tot l'alumnat, i no circumscrita a l'alumnat amb dificultats.
- b) Elaborar, per part de les administracions educatives, plans que prevegin la planificació, la coordinació, el seguiment i l'avaluació de les actuacions de compensació educativa.
- c) Els departaments i els òrgans de coordinació que s'estableixin en els centres, es dotaran del personal adequat que presti servei en l'educació secundària, entre els quals s'hi inclou el professorat de Psicologia i Pedagogia, de Serveis a la Comunitat i d'altres, d'acord amb les regulacions de les distintes administracions educatives competents.

d) Establir, d'acord amb les parts, les zones i els centres d'atenció educativa preferent, de caràcter permanent o transitori, mesures que afavoreixin l'atenció a la diversitat, incloent el professorat tècnic de formació professional de Serveis a la Comunitat en els departaments d'orientació d'aquestes zones i centres d'atenció educativa preferent.

2.2. Impulsar un veritable canvi metodològic i organitzatiu en el centre i en l'aula.

a) Desenvolupar estratègies diferenciades d'intervenció a l'aula: organitzar grups flexibles, proposar activitats d'aprenentatge variades i materials didàctics diversos, i establir diferents vies per a l'accés als objectius comuns.

b) Potenciar models organitzatius flexibles en els centres, amb estructures àgils i adaptades als problemes que han d'atendre.

2.3. Incrementar la dotació de plantilles i de mitjans que permetin dur a la pràctica l'atenció a la diversitat, la diversificació curricular, l'opcionalitat i la comprensivitat.

a) Dotar cada centre d'educació secundària dels recursos materials i humans necessaris perquè, fent ús de la seva autonomia i amb el control que calgui per part de l'Administració educativa, puguin desenvolupar fórmules variades d'atenció a la diversitat de l'alumnat des del seu projecte educatiu. Cal destinar recursos econòmics i humans complementaris a aquells centres i zones amb alumnat de procedència especialment desafavorida.

b) Preveure recursos específics per atendre les necessitats educatives especials amb independència de quin en sigui l'origen (físiques, psíquiques, socials, etc.).

2.4. Facilitar la coordinació i la col·laboració dels equips educatius, com també dels diferents serveis de suport a l'escola, amb els centres, involucrant més les famílies i les administracions territorials en el desenvolupament d'una adequada atenció a la diversitat.

2.5. Reconèixer i afavorir l'acció tutorial com a activitat central de seguiment, suport i orientació de l'alumnat, en una etapa en què l'autopercepció i l'autoestima adquireixen un paper decisiu en la configuració de la personalitat.

2.6. Adequar la formació inicial i permanent del professorat a les demandes reals i proporcionar-li formació didàctica i psicopedagògica sobre l'atenció a la diversitat. Afavorir projectes formatius en els centres que aprofundeixin en la millora organitzativa, evitar tendències homogeneïtzadores i desenvolupar estratègies metodològiques d'atenció a l'heterogeneïtat de l'aula.

2.7. Desenvolupar un pla integral d'atenció a la diversitat amb mesures ordinàries i extraordinàries que permetin estructurar sistemes de suport a l'alumnat, a partir d'uns objectius prioritaris consensuats pel centre, de metodologies adequades i entrenaments específics, mantenint la connexió amb les àrees habituals i intentant que tots els alumnes obtinguin el títol de Graduat en Educació Secundària.

- a) Desenvolupar unitats d'adaptació curricular i concretar-ne els objectius, les funcions i les actuacions dins el projecte educatiu de centre. Aquestes UAC han de fer possible l'assoliment dels objectius generals de l'ESO, i en cap cas han de comportar una proposta segregadora per a l'alumnat.
- b) Realitzar una avaluació psicopedagògica prèvia a la diversificació curricular com a part del procés d'avaluació formativa, evitant que s'entengui o s'utilitzi com a mesura de classificació. Aquesta avaluació no només ha de determinar les capacitats generals de l'alumne/a, sinó també la seva competència curricular, és a dir, el seu nivell de coneixement dels continguts essencials de les distintes àrees cursades, i altres dades rellevants (motivació, expectatives, autoconcepte, etc.).
- c) Racionalitzar el currículum i determinar clarament els objectius prioritaris, és a dir, aquells que resulten imprescindibles per a aprenentatges posteriors, especialment els que contribueixen al desenvolupament de capacitats general (comprensió i expressió, resolució de problemes, recerca i selecció d'informació, etc.) i que tenen una gran funcionalitat.
- d) Realitzar d'una manera equilibrada l'adaptació curricular de l'alumnat que ho requereixi a fi de no descuidar l'adquisició dels objectius generals i, en conseqüència, la formació bàsica que caracteritza l'educació obligatòria. De tota manera, cal comptar amb l'aportació dels pares en tots aquells casos que la seva opinió pot servir d'ajuda.

2.8. Desenvolupar un nou concepte d'avaluació per a l'atenció a la diversitat que s'estengui no només a l'alumnat, sinó també a tots els elements implicats: l'equip docent, els mateixos programes i la seva aplicació a l'aula.

- a) Afavorir que l'alumnat sigui protagonista de la seva avaluació i que intervingui en el seu propi procés d'aprenentatge, formulant fites, establint estratègies i verificant progressos.
- b) Potenciar les reunions de coordinació entre el professorat de les mateixes o de distintes àrees a fi d'establir objectius, continguts i criteris d'avaluació que permetin el disseny de noves tècniques i noves estratègies d'avaluació.

- c) Generar, com a conseqüència del procés d'avaluació i partint dels resultats, mesures a introduir, tant des de la perspectiva de l'alumnat com del professorat (nous mètodes, tècniques, reforços, ritmes, canvis de contingut, programes), evitant mesures disgregadores o que no estiguin suficientment integrades.
- d) Facilitar el procés final de presa de decisions respecte a la promoció acadèmica tenint en compte tota la informació rellevant, no només dels resultats obtinguts sinó també dels processos realitzats, tant en relació amb els objectius generals d'etapa com amb els objectius específics d'àrees i matèries.

3. Optativitat

- 3.1. Realitzar una anàlisi de la realitat que possibiliti una oferta òptima d'optatives en els centres.
- 3.2. Donar més autonomia als centres en la configuració de la seva oferta d'optatives.
- 3.3. Augmentar la dotació de recursos materials i humans per garantir una oferta adequada.
- 3.4. Proporcionar informació i orientació a l'alumnat i a les famílies en el procés d'elecció d'opcionals i optatives.

4. Comprensivitat

- 4.1. Harmonitzar i conjugar comprensivitat i diversitat, tractant els dos aspectes conjuntament, per la qual cosa és important assumir plenament ambdós principis.
 - a) Configurar l'ESO com a etapa amb capacitat per a respondre tant a la incorporació directa de l'alumnat a la societat i al món productiu com a l'accés a la universitat, en capacitar-lo sempre per a desenvolupar un projecte autònom de vida.
 - b) Facilitar temps i tasques d'ajuda i de recuperació per als alumnes que no arriben a assolir els resultats pretesos.
- 4.2. Desenvolupar el principi de comprensivitat en els centres.
 - a) Fer viable la comprensivitat en l'ESO posant en pràctica, d'una manera efectiva, les mesures d'atenció específica a la diversitat que el sistema preveu, com a

aplicació del principi de discriminació positiva que posa més atenció en l'alumnat que més ho necessita.

- b) Afavorir i facilitar des de l'Administració el canvi de concepció pedagògica del professorat i donar suport d'una manera especial al que treballa amb l'alumnat que presenta més dificultats.
- c) Evitar, per part de les administracions educatives i els centres, qualsevol mesura discriminatòria respecte als alumnes d'ESO i, molt especialment, aquelles que suposen separació permanent d'alumnes en grups diferents, contínuament segregats, amb objectius generals i itineraris diferents i dirigits a cursar determinats ensenyaments en finalitzar l'ESO, però sense que això impedeixi buscar fórmules operatives, variades i flexibles que permetin l'atenció a la diversitat dintre dels objectius generals de l'etapa.

4.3. Informar i formar tota la comunitat educativa del principi de comprensivitat.

5. Materials curriculars

5.1. Promoure un desenvolupament efectiu i un ús i intercanvi de materials curriculars i d'experiències del professorat introduint aquests materials en la pràctica docent i tendint a la utilització del llibre de text més com a material de consulta que com a material obligatori.

- a) Fer extensiu l'intercanvi, el coneixement i l'aplicació de materials curriculars entre comunitats autònomes i buscar vies que ho facilitin, com podrien ser els consells escolars d'àmbit territorial.

5.2. Potenciar la incorporació d'altres materials i recursos adaptables a equips i situacions diverses, entre els quals cal donar prioritat a les noves tecnologies de la informació.

5.3. Realitzar una anàlisi i una avaluació de materials curriculars per part de l'òrgan competent, en funció de plantejaments curriculars i fent una selecció dels que cobreixin adequadament els objectius mínims del cicle o l'etapa.

5.4. Garantir la gratuïtat dels llibres de text en compliment del precepte constitucional que estableix que l'ensenyament obligatori ha de ser gratuït.

5.5. Integrar els materials curriculars com un instrument eficaç en el desenvolupament del projecte curricular del centre.

5.6. Resoldre les mancances de continguts referits a la mateixa comunitat que haurien de figurar integrats en els diferents temes.

Taula 3: Ubicació i infraestructura dels centres

Introducció

La nova configuració del sistema educatiu ha comportat modificar l'estructura dels centres educatius per adaptar-los a les exigències de la LOGSE.

Cal també afrontar innovacions organitzatives importants en la vida dels centres davant les necessitats noves de coordinació, tant interna com amb els serveis que hi intervenen, i tot des de la perspectiva de donar als centres una autonomia més gran.

En aquest sentit, els consells escolars realitzen una sèrie de propostes que contribueixen a definir i millorar el model de centre, la coordinació pedagògica i els aspectes organitzatius dels centres escolars.

1. Model de centre

1.1. Establir centres escolars tenint en compte l'estructura del sistema educatiu, la població en edat escolar i la seva distribució territorial, i les necessitats derivades del currículum.

1.2. Establir una organització adequada dels centres amb la finalitat de prestar serveis educatius complementaris a l'alumnat d'ESO i d'ensenyaments postobligatoris (horaris, transport, sortides i altres).

1.3. Optar per un model organitzatiu de centres d'educació infantil i primària (3-12 anys) i centres de secundària (12-18 anys), atès que aquest model organitzatiu s'ajusta a l'estructura dels ensenyaments i facilita la continuïtat en l'educació d'un nombre més gran de ciutadans.

a) Crear, en les zones rurals aïllades, centres integrats que imparteixin tots els nivells obligatoris, prenent com a criteri mínim assegurar dues aules per cicle.

b) Evitar, sempre que sigui possible, la impartició dels dos cicles d'ESO en centres diferents.

c) Permetre que s'imparteixi, d'una manera excepcional en municipis aïllats, el primer cicle d'ESO en centres d'educació primària, en funció del nombre d'alumnes i insistint en el caràcter transitori d'aquesta mesura.

1.4. Buscar el tipus de centre més adequat per a la població escolar, donar prioritat a la proximitat del centre i optar pel tipus integrat.

1.5. Evitar, sempre que sigui possible, la massificació dels centres.

1.6. Adequar el ritme de construcció de nous centres a les necessitats que demana la implantació. L'Administració educativa és responsable de vetllar pel compliment d'aquestes necessitats.

1.7. Garantir una adequada dotació econòmica i material dels centres, completant les dotacions previstes i fent-les arribar sense retards.

1.8. Eliminar les barreres arquitectòniques.

1.9. Instar al compliment de les condicions establertes per la normativa i dotant els centres dels espais necessaris, especialment amb relació als ensenyaments de Tecnologia, Música...

1.10. Garantir, d'acord amb la normativa europea d'aplicació al nostre entorn, la seguretat de les dependències dels centres educatius, especialment en els laboratoris (instal·lació de diferencials, distàncies adequades entre les taules de treball i entre aquestes i els passadissos i sortides per als casos d'emergència...).

1.11. Afavorir els projectes educatius dels centres mitjançant l'assignació dels recursos pertinents.

1.12. Reorientar i optimitzar els recursos existents per a una millor prestació del servei educatiu.

1.13. Reclamar a les diverses administracions els recursos de finançament de la reforma que garanteixin l'atenció adequada als centres i a l'alumnat.

1.14. Diversificar i ampliar les plantilles.

a) Aplicar ràtios diferents en funció de l'entorn sociocultural, del fracàs escolar, de l'absentisme i de les necessitats educatives especials per als alumnes que requereixen adaptacions curriculars.

- b) Dotar els centres educatius del nombre necessari d'orientadors i de serveis, tant des de l'Administració educativa com mitjançant convenis amb les administracions locals.
- c) Dotar els centres de personal d'atenció educativa complementària, amb tasques i funcions de suport a l'activitat educativa, tal com preveu la LOPAG, i prendre com a criteri d'adjudicació la diversitat de nivells educatius, i no només el nombre d'alumnes.
- d) Oferir als centres la col·laboració de treballadors i educadors socials, segons les seves necessitats.

1.15. Concebre el mapa escolar com una eina flexible, que ha de garantir una adequació permanent de les previsions a les necessitats reals del sistema educatiu, a la vegada que fixa la xarxa de centres en el termini més breu possible.

2. Coordinació pedagògica

2.1. Facilitar i potenciar la coordinació entre professorat, departament d'orientació, equips específics (pedagogia terapèutica, necessitats educatives especials), equips directius i altres departaments, com també la seva interacció recíproca.

- a) Assignar les hores necessàries per atendre la coordinació dins l'horari de permanència en el centre.
- b) Establir una periodicitat flexible de les reunions de seminaris en funció de les necessitats de cada centre, i preveure vies de coordinació vertical i horitzontal que permetin les reunions d'àmbit.

2.2. Atendre la transició entre centres de primària i de secundària. Cal establir i potenciar mecanismes de coordinació entre els centres docents de primària i de secundària en la mateixa àrea territorial.

3. Aspectes organitzatius del centre

3.1. Establir, per part de l'Administració educativa, un marc flexible que incentivi i permeti als centres una organització adequada.

- a) Afavorir la formació dels equips directius en tècniques de gestió, planificació i direcció de centres com a mesura que faciliti la identificació i la resolució dels aspectes organitzatius.

- b) Experimentar i donar a conèixer diferents models organitzatius.
 - c) Donar pautes orientatives relatives a aquells aspectes que poden millorar l'organització dels centres.
 - d) Oferir als centres la possibilitat d'elegir el model organitzatiu que millor s'adapti a les necessitats pròpies i socials.
- 3.2. Respectar i concedir més autonomia organitzativa als centres en funció dels seus projectes educatius, i comptar amb la participació i implicació dels diferents sectors de la comunitat educativa.
- 3.3. Establir un procés d'avaluació que garanteixi el seguiment de l'organització dels centres educatius.
- 3.4. Assegurar un funcionament correcte dels serveis de transport i menjador en el moment de la implantació de l'ESO.

Taula 4: El professorat

Introducció

Els canvis socioculturals, i més concretament els canvis del sistema educatiu (s'amplia l'ensenyament obligatori, s'integra el professorat de diferents nivells educatius, la llei subratlla aspectes com la comprensivitat, la diversitat, el desenvolupament dels valors, etc.), fan que s'hagi de formar un perfil professional nou del docent de l'ESO, que abraci un conjunt global de competències i que consideri no només la seva funció d'expert i de docent, sinó també la d'educador, que es complementa amb la funció tutorial i d'orientació.

Igualment, s'ha de considerar el nou impuls del treball en equip, de les tasques que exigeixen més coordinació o del fet de sentir-se un professional del sistema educatiu interessat en el canvi que la Reforma proposa.

Totes aquestes funcions exigeixen, sobretot, un canvi de mentalitat i la dissolució de resistències pròpies de tota reforma.

1. Perfil professional del docent i les seves funcions

1.1. Afavorir i potenciar, per part de les administracions educatives, el nou perfil professional que l'ESO exigeix, tenint present que el professorat ha de passar d'un model d'ensenyament selectiu no obligatori a actuar adoptant els criteris d'ensenyament que han de regir l'educació obligatòria i que requereixen unes actituds i unes capacitats determinades.

a) Propiciar el nou perfil professional que té en compte el desenvolupament de les distintes capacitats i funcions que l'ensenyament obligatori necessita:

- El professor/a com a docent.
- El professor/a com a educador.
- El professor/a com a tutor i orientador.
- El professor/a com a membre de l'organització i del sistema educatiu.

1.2. Potenciar canals formatius i d'avaluació adequats que permetin al professorat assumir les noves funcions que la Reforma li planteja.

a) Aclarir, a molt curt termini, el panorama de la formació inicial del professorat, atendre d'una manera especial la seva formació i selecció, i aplicar, sense més retard, les previsions de la LOGSE en aquest aspecte.

b) Adequar la formació inicial universitària amb una formació específica per a la professió docent.

c) Adequar el procediment administratiu d'accés a la funció docent, ajustant els requisits al nou perfil que es demana.

d) Afavorir la promoció del professorat mitjançant els canals i els criteris oportuns.

e) Desenvolupar plans de formació permanent adequats a cada context educatiu, la qual cosa implicaria realitzar activitats d'aula, especialment amb referència a l'atenció a la diversitat, i incentivar i donar suport a les iniciatives que surtin dels centres.

f) Adequar plans de formació permanent que permetin al professorat afrontar les inseguretats de tipus pedagògic i professional que sorgeixen pel canvi de les seves funcions.

g) Proporcionar formació específica sobre cada àrea que permeti el tractament dels objectius més globals i interdisciplinaris propis de la Reforma.

- h) Establir mesures, per part de l'Administració educativa, que possibilitin l'ampliació d'estudis d'àrea, de matèria o psicopedagògics, a través de les universitats a tot el professorat que ho desitgi.
- i) Possibilitar la participació activa del professorat en el disseny i el desenvolupament de les activitats de formació.

1.3. Adequar les condicions professionals del professorat a la nova situació.

- a) Definir i catalogar laboralment les noves funcions i tasques, com també els esforços que se'n derivin, i, en conseqüència, destinar el temps necessari per a la seva realització. En aquesta línia, cal dedicar més temps a la coordinació i a l'autoformació i reduir les tasques de caràcter burocràtic en benefici de les activitats de tipus pedagògic.
- b) Millorar les condicions personals del professorat: confiança, motivació, sensibilització, significat de la seva feina, etc. Això inclouria portar a la pràctica campanyes institucionals destinades a destacar la importància de l'educació com a valor de futur, a aconseguir una valoració globalment positiva de la societat en relació amb l'educació en general i amb el treball del professorat en particular, a reforçar l'autoestima del professorat i la seva bona disposició per a formar-se adequadament per afrontar els reptes que se li plantegen.
- c) Equiparar les condicions del professorat dels centres concertats, en compliment de l'article 49.4 de la LODE.

1.4. Potenciar i desenvolupar una gestió adequada de recursos que permeti al professorat donar resposta a les seves funcions noves.

- a) Desenvolupar una política adequada i responsable de gestió de recursos humans per part de l'Administració que respongui a la nova realitat, que compti amb el professorat, que l'impliqui i el motivi, i que generi condicions adequades de treball, fet que suposa un canvi cultural important en la gestió de recursos humans.
- b) Posar tots els recursos necessaris, i la mateixa organització dels centres, al servei dels objectius previstos per assolir l'èxit escolar de l'alumnat.
- c) Potenciar la participació i la implicació del professorat en els diferents òrgans pedagògics del centre, especialment en els equips docents de l'ESO.

- d) Dotar els centres dels recursos didàctics i d'infraestructura necessaris. Evitar la massificació o els torns dobles. Dotar els centres de plantilles suficients per absorbir l'increment de càrrega docent, de professorat especialitzat, d'un sistema d'organització adequat. Reduir les ràtios i augmentar l'horari disponible per afrontar els canvis necessaris.
- e) Oferir assessorament i suport al professorat dels centres que comencen la implantació, no només des dels serveis educatius, sinó, especialment, per part d'aquells docents que tenen l'experiència d'haver participat en l'anticipació dels ensenyaments de la LOGSE.
- f) Ajustar, per part del professorat dels centres d'ESO, el seu paper docent per atendre les característiques de l'etapa amb independència del seu origen (mestres, professorat d'FP, professorat de batxillerat). Aprofitar els valors i les tradicions favorables de cada grup i fer èmfasi en el caràcter comprensiu, i no exclusivament selectiu, de l'etapa.

Taula 5: Convivència i comunitat educativa

Introducció

L'augment de problemes de convivència en el marc escolar no s'ha de deslligar de la crisi social que vivim, que es fa patent en la crisi de la família, la qual ha exercit tradicionalment un paper bàsic d'integració de l'individu en el teixit social.

Un altre símptoma molt preocupant és l'individualisme creixent i la consegüent desaparició de la solidaritat i de la coresponsabilitat social. Sense oblidar la influència negativa de determinats programes d'alguns mitjans audiovisuals i d'algunes publicacions periòdiques sobre aquestes conductes.

Davant aquesta problemàtica, els consells escolars proposen a la societat, en general, i a la comunitat educativa, en particular, les accions que es desglossen a continuació.

1. Convivència, clima i relacions dins el centre i amb l'entorn

1.1. Impulsar els valors democràtics. En aquesta tasca ha d'implicar-se tota la societat amb totes les institucions que ha creat. Es requereix l'existència d'un entramat educatiu-cultural capaç de:

- a) Estimular i donar suport als valors i les pautes de conducta social que afavoreixin hàbits de convivència i d'afectivitat entre els membres.
- b) Estimular el sentit crític respecte a les deficiències de funcionament del sistema social des de la solidaritat, la tolerància i l'acceptació del pluralisme.
- c) Posar els mitjans perquè s'exercitin valors d'autoestima i de significació personal, com també de respecte als drets i les llibertats dels altres, i perquè es potenciïn hàbits de convivència com la tolerància, la comprensió i l'ajuda mútua.

1.2. Posar en pràctica plans coordinats d'intervenció entre les administracions, les institucions locals i socials, i plantejar projectes d'intervenció en el centre i en la zona.

- a) Potenciar i posar atenció als aspectes de salut escolar en els centres, facilitant-los els recursos necessaris.

1.3. Diagnosticar, no només els indicadors d'organització, regulació i convivència dels centres i les aules, sinó també diagnosticar i fomentar un clima en què predominin especialment valors de respecte interpersonal.

1.4. Realitzar un seguiment dels centres d'ESO.

1.4.1. Analitzar els problemes de convivència, les seves causes i el seu abast. Buscar alternatives i solucions, i preveure els recursos, ajudes i formació necessaris per a establir objectius concrets de millora.

- a) Informar tots els sectors de la comunitat educativa de la normativa legal.
- b) Establir comissions territorials o de zona per realitzar anàlisis de situacions quotidianes i resolucions dels possibles problemes.

1.4.2. Seria convenient que el consell escolar de centre posés en pràctica aquest procés, conegués i donés a conèixer estratègies de resolució de conflictes, i que aquestes se situessin en el marc del projecte educatiu.

1.5. Treballar els valors com a eix del projecte educatiu de centre i de la programació general anual, i dotar els centres d'una estructura organitzativa que permeti el trasllat d'aquests valors a l'aula.

1.6. Afavorir la integració dels sectors en la comunitat educativa, mitjançant un projecte eficaç, que fomenti la col·laboració, el respecte mutu i la coresponsabilitat de les associacions en la prevenció i la resolució de situacions conflictives.

1.7. Consensuar una normativa clara per a tots els sectors de la comunitat educativa, en la qual s'especifiquin els seus drets i deures, i que s'integri en el projecte educatiu del centre.

1.8. Dissenyar plans de formació per a l'atenció específica a l'alumnat desmotivats o amb problemes d'integració.

1.8.1. Organitzar estratègies generals que incideixin especialment en:

a) L'organització del treball intern de l'aula per adaptar-se a situacions singulars que convinguin a les necessitats d'atenció docent de certs alumnes.

b) L'estructuració flexible de grups d'alumnes d'acord amb les seves necessitats d'aprenentatge, sense que això comporti la divisió sistemàtica i permanent en categories d'aprenentatge i sense arriscar la consecució dels objectius de l'etapa.

c) L'organització del currículum d'una manera que prevegi concrecions ajustades a les característiques singulars de determinat alumnat.

d) La potenciació de la tutoria i l'orientació.

e) El foment de la formació d'equips de cicle i de l'intercanvi d'experiències entre els seus coordinadors en la consecució dels objectius educatius de l'ESO.

1.8.2. Establir actuacions en grups concrets d'alumnes que presenten una inadequació greu mitjançant:

a) L'elaboració d'una adaptació individual del currículum.

b) L'organització d'agrupacions reduïdes d'alumnat, amb diagnòstic previ i a càrrec de professorat especialitzat. Cal advertir que, d'acord amb els principis de la LOGSE i els objectius de l'ESO, en cap cas no han de comportar una proposta segregadora per a l'alumnat afectat.

1.8.3. Comptar amb experiències i models d'èxit en altres àmbits (per exemple, en l'educació d'adults).

1.9. Formar el professorat i el personal d'atenció educativa complementària per educar en valors de convivència, sensibilitzar-lo per exercir la seva tasca educadora en totes les activitats i els àmbits del centre. S'ha d'afavorir la coherència educativa entre el professorat i cal capacitar-lo per a la solució de conflictes, de manera que la disciplina es tracti com un àmbit més d'aprenentatge integrat en totes les àrees i per motivar l'alumnat.

a) Relacionar-se amb l'alumnat mantenint una actitud oberta i receptiva, potenciant el diàleg, manifestant les inquietuds pròpies i assumint les seves d'una manera no autoritària, sinó partint de la base del respecte mutu.

1.10. Adequar l'organització dels centres per donar resposta a les dificultats existents.

a) Facilitar als centres més autonomia organitzativa.

b) Posar atenció en altres aspectes organitzatius del centre (horaris, vigilàncies en les hores d'estudi i d'esbarjo...) perquè les situacions conflictives rarament es produeixen en les hores de classe o dintre de les aules.

1.11. Desenvolupar un ensenyament realment comprensiu i diversificat que elimini tics seleccionadors.

a) Potenciar el funcionament de la comissió d'atenció a la diversitat i el seguiment detallat de l'alumnat que presenta necessitats educatives especials.

b) Reforçar l'actuació dels equips d'assessorament psicopedagògic i del programa d'educació compensatòria.

c) Disminuir les ràtios professor-alumne fins al límit que faci possible un tipus d'ensenyament que respongui a la diversitat i que atengui la diferència i la singularitat d'interessos i situacions.

1.12. Aprofundir en els objectius de la Reforma educativa, en la generalització de la seva implantació i en una reflexió crítica de la pràctica docent a fi de millorar la convivència en els centres educatius, especialment davant alguns problemes de conducta que es produeixen.

2. Participació dels diferents sectors de la comunitat educativa

2.1. Obrir un debat per fomentar la participació de tota la comunitat educativa en el centre, i també en l'aula, a fi d'impulsar la cultura participativa i democràtica dels

futurs ciutadans i ciutadanes i, si cal, proposar modificacions a la llei que regula els consells escolars de centre.

a) Incentivar la participació democràtica de l'alumnat en els centres, entre altres mesures, mitjançant la potenciació dels consells escolars.

b) Fomentar l'associacionisme juvenil i vertebrar xarxes d'aquestes organitzacions, entre altres mesures. Informar l'alumnat sobre les subvencions que les diferents administracions atorguen a aquest associacionisme.

2.2. Propiciar una major confiança entre els sectors i generar un clima de diàleg que millori la participació, la coresponsabilitat i el respecte democràtic de tota la comunitat educativa.

2.3. Establir mecanismes específics per tenir un coneixement fiable del grau d'implicació i satisfacció de la comunitat educativa, com també dels climes afectius, a través d'un pla d'avaluació en cada territori.

2.4. Realitzar una major inversió per part de l'Administració educativa de cada territori o àmbit de gestió a fi de propiciar la participació i consensuar els programes específics per a cada sector.

2.5. Potenciar progressivament la descentralització cap a les corporacions locals de més responsabilitats educatives, amb base legal i amb recursos humans i econòmics, per tal que cada administració local assumeixi voluntàriament les funcions o tasques que es concretin.

2.6. Potenciar, no només la creació, sinó també el funcionament dels consells escolars municipals i territorials.

2.7. Facilitar la participació dels pares i les mares d'alumnes dels centres educatius, mitjançant les APA i les seves federacions i confederacions.

a) Mantenir un contacte regular amb els pares i les mares facilitant-los informació, presència i participació en els òrgans escolars de representació col·lectiva i informant-los dels objectius, la metodologia i els projectes educatius de centre, com també del procés, l'avaluació seguida i el progrés escolar dels seus fills i filles.

b) Mantenir un contacte regular amb les APA, com a representants dels pares i les mares dins de la comunitat educativa, per a la seva participació institucional.

- c) Potenciar les trobades de pares i mares com una via més per a la seva participació en el centre i per a una major implicació en l'educació dels seus fills.
- d) Atesa la singularitat de les condicions per a la participació dels pares i les mares, dedicar, per part de l'Administració educativa, més inversions per a potenciar cursos de formació des de les APA i les seves federacions i confederacions, i altres actuacions que possibilitin una participació més gran i millor. S'ha de garantir una dotació econòmica específica destinada a aquesta finalitat.
- e) Mantenir informats els pares i les mares sobre tots els aspectes de gestió del centre, involucrar-los en la realització dels projectes educatius i interessar-los en el desenvolupament curricular.
- f) Vigilar, per part de la presidència del consell escolar de centre, el compliment de la normativa legal perquè l'equip directiu atengui els interessos dels diferents sectors de la comunitat educativa.

Annex: Composició de la Comissió Permanent

Antoni Arasanç i Mayolas

Assumpta Baig i Torras

Joan Domènech i Francesch

Ramon Farré i Roure

Josep González-Agàpito i Granell

Josep Andreu Martín i Rioja

Joan Mateo i Andrés

Teresa Pijuan i Balcells

Jaume Sarramona i López